

BAHA BATIKAN

ERİL, DIŐIL VE ÖTEKİLER

BEYAZ BAYKUŐ: 92
ARKEOLOJİ: 1

BAHA BATIKAN / ERİL, DİŞİL VE ÖTEKİLER

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü,
yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Destek Yapım Prodüksiyon DıŐ Tı. A.Ő.

Genel Yayın Yönetmeni: Özlem Küskü

Yayın Koordinatörü: Kaan Cumahođlu

Editör: Özlem Küskü

Son Okuma: Zeynep Bilgin

Kapak Tasarım: Sedat Gösterikli

Sayfa Düzeni: Tuđçe Elmekçi

Sosyal Medya-Grafik: Mesud Topal-Nursefa Üzüm Kalender

Reklam ve Tanıtım: IŐil İlđit ŐimŐek-Selen Çavuşovalı

Beyaz BaykuŐ: Kasım 2023

Yayıncı Sertifika No. 43196

ISBN: 978-625-6608-11-5

© Beyaz BaykuŐ

Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 NiŐantaŐı/İstanbul

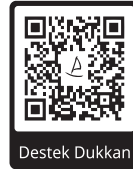
Tel. (0) 212 252 22 42 - Faks: (0) 212 252 22 43

www.beyazbaykus.com

[facebook.com/ beyazbaykusyayinlari](https://www.facebook.com/beyazbaykusyayinlari)

twitter.com/beyazbaykusy

[instagram.com/beyazbaykusyayinlari](https://www.instagram.com/beyazbaykusyayinlari)

Destek Dukkan

Deniz Ofset – Çetin Koçak

Sertifika No. 48625

Maltepe Mahallesi

Hastane Yolu Sokak No. 1/6

Zeytinburnu / İstanbul

Beyaz BaykuŐ Yayınları, Destek Yayınları'nın tescilli markasıdır.

BAHA BATIKAN

ERİL, DIŐIL VE ÖTEKİLER

Arkeolojide Eril İktidarın
Toplumsal Cinsiyet Rollerine Etkisi

İçindekiler

Yazar Hakkında	11
Teşekkür ve Teessüf	13
NEREDEN NEREYE	17
Kutsal Bedenden Günahkâr Bedene.....	17
Elveda Cinsellik (mi?)	21
İktidar- İktidarsızlık.....	29
Biz HOMO SAPIENSler.....	33
Zavallı Mamut.....	34
Prehistorik Vulvalar, Taştan Falluslar	39
Göbek Bağı ile Evde Kalmış Mağara Kadınları	41
Büyük Buluşma.....	44
Neanderthal ile Akşam Yemeği	45
Taşlar Yerine Oturuyor	47
EV'cilleşme.....	49
Esas Hikâyenin Başlangıcı: Yazının İcadı	50
DİŞİLİN ARKEOLOJİSİ	53
Renk Denetleyicileri.....	59
Çerden Çöpten Yaratılmış “Öcü Lilith”	62
Femineus.....	66
Kök Söktüren İstisna Kadınlar.....	68
Logos ve Kadın.....	81

Çatlak Tarlalar ve Hilal Ay	86
Hymen.....	90
Bekâret	91
Bekâret Kontrolü Hikâyeleri	115
Yüz Kızartıcı Uzuv, Döleşİ ve Kuzucuk	119
Galaktik Memeler	124
Göğüsteki Aşk.....	128
Memesizler – Amazonlar	132
Dişilin Kâbusu, Kâbus Dişil	139
Dişil ile Keçi	140
ERİLİN ARKEOLOJİSİ	145
Eril Organlar	149
Fallus	152
Görgü Şahidi	157
Mitolojik Falluslar	160
Eril ve Keçi.....	164
ÖTEKİLERİN ARKEOLOJİSİ	173
Eşcinsellik.....	174
Hermaphrodite	178
Androgynos.....	184
Yaratılışta Erdişi Kavramı.....	188
Eşcinsellerin Antik Parmak İzleri.....	193
Çivi Yazılı Belgelerde Eşcinsellik.....	197
Usta – Çıracak İstismarı	202
Aktif ve Pasif	210
Taht Oyunları	216
Yobazın Keşfi.....	223
Civelek Taburu.....	227

Ötekilerin Ötekisi Kadınlar	232
Metamorfik Hikâyeler.....	236
FAHİŞELİK	249
Kutsal Evlilik	249
Kutsal Fahişe ve Tapınak Fahişeleri.....	258
Rengarenk Bayramlar	264
Dünyevi Fahişeler	267
Sempozyumlar ve Katılımcılar	269
Kılıç Kuşanmadan Zapt Edenler	275
Miki'nin Atası.....	279
Kârhane Yönetmeliği.....	281
Vesikanın İcadı.....	284
Krali Fahişeler	286
u.Mutlu Son	293
KAYNAKÇA VE OKUMA LİSTESİ	295
ANTİK KAYNAKLAR.....	303

*Bu kitabı,
AşkıM Merve'ye, canlarım Çınar ve Defne'ye.
Ve ona ithaf etmediğime hiç alınmayan kardeşim Didem'e,
ithaf ediyorum...*

Yazar Hakkında

Arkeolog, Eskiçağ Tarihçisi, eski akademisyen.

Teşekkür ve Teessüf

Düşüncelerimi ve araştırmalarımı kaleme alırken “sağ olsun” ölümsüz tanrı ve tanrıçalar beni hiç yalnız bırakmadılar. Gece Tanrıçası *Nyks* kulağıma: “*Haydi artık gece oldu.*” diye fısıldadığında, onu duymazdan geliyor, uyku tanrıçası *Hypnos*: “*On dakika dinlendir gözlerini.*” diye beni cezbetmeye çalıştığında güçlükle karşı koyuyordum...

Kitabı bitirmek için, kendime *Persephone*'nin yeryüzüne çıktığı zamanları, ilkbaharı hedef almıştım ne de olsa... Zaman Tanrısı *Khronos*'a teessüflerimi iletmek isterim, bir an bile durdurmadı saatleri benim için! Hafızanın tanrıçası *Mnemosyne*, kolumdan çekştirip, beni “metal tabletimin” başına oturtmaya çalışıyordu. *Kalliope* karşıma dikilip: “*Hep tarihten bahsettin, biraz dilini edebileştin, epik şiirler kat araya.*” fikrini aklıma sokuyordu. Bu konuda, kardeşi, tarih yazım perisi *Kleio* ile az kavga etmediler, çok çektim bu kızlardan, *mousa*'lardan...

Kızlar demişken amazonum, bizim evin perisi *Defne*'nden bahsetmemek olmaz. Oğlum, ulu, yüce minik *Çınar*'ımdan da... Varsın beni istedikleri kadar oyalasınlar, doğdukları anda, *Eros*'un altın okları ile asla tükenmeyecek bir sevgiyle vuruldum ben onlara...

Tanrı *Hermes*'ten yana da dert yanmak isterim. Eskiden kanatlı ayakkabıları ile uçup, haberleri bizzat iletirken, günümüzde telefon denen *demon*'u musallat etti başımıza. Kitabı kaleme aldığım günlerde beni en çok arayan, aynı rahmi paylaştığım, Aydoğan baba, Lâle anne soyundan gelen *Didem* oldu. Her ara-

dığında saçma bir cevapla dönüyordum ona... “Alo, ne yapıyorsun?”, “Kutsal fahişeleri yazıyorum.”; diğer gün; “Günaydın, ne yapıyorsun?”, “Galaktik memeler bölümünü bitirdim, bir okur musun?” Aramızdaki bu diyaloglar bir süre sonra normal gelmeye başlamıştı bize. Yazdıklarımı binlerce defa okuyan kardeşime milyonlarca kere teşekkür ederim...

Kitap yazma fikrini aklıma sokan, sonra da durmadan bana kızan, “Sırça köşkünden çık artık!” diye serzenişte bulunan en eski dostum Nadide İpek Saylan’a ayrı bir paragrafta teşekkürü borç bilirim...

“Koalayı ‘bile’ yaratan Cenabıhak” diyen seksen beş yaşındaki sevgili Gülşen halam, *salatı tefriciye* okuyarak ve hatta dört bin dört yüz kırk dört tane okuyarak yardımcı oldu bana. Yine aynı yaş grubundan, yazdıklarımı bir çırpıda okuyan sevgili Ayla teyzemin: “Maksadı ne bu yazdıklarının?” gibi aydınlatıcı yorumlarıyla, “farklı fokus grupları”ndan aldığım güzel tepkilerle, benim için eğlenceli, ufkumu genişletici ve mutluluk verici oldu bu “ihtiyar heyeti”nin varlığı. Sağ olsunlar...

Dağlar hep erkekle simgelenmiştir tarih boyunca, tek “dişi dağ” vardır ki “Merve”dir bu dünyada. Benim dağım, benim “kar’ım”, benim dağımın karı’dır, süsüdür ne mutlu bana. Ne *Hera*’nın kıskançlığı ne *Aphrodite*’nin ayartması ne *İnanna*’nın kurnazlığı ne *Athena*’nın buyurganlığı, bunların izi dahi yoktur onda. Aşk ile *Umay* anadan gelen “ışığı” verir bana...

“Yog” olan ama asla yok olmayan, “gaip” olan ancak kaybolmayan, tarhun olan, kuş olan, Ata’mıza kavuşan, rahmet dolu rahmetli hocam, yokluğunda bile var olan, anlattıkları kulaklarımda çınlayan ve hâlâ akıl aldığım sevgili hocam Prof. Dr. M. Taner Tarhan’a özlem ve saygılarımla...

Ve elbette okuyucuların sabrına teşekkür ederim. Tam Mezopotamya çöllerinde, tapınaklarda kutsal dişiği okurken, kendinizi İstanbul’un arka sokaklarına bulabilir, Kapalıçarşı’dan çı-

kabilir, geneleve varıp fahişeleri okumaya başlayabilirsiniz. Ne de olsa çok geniş bir coğrafyada, upuzun bir zaman diliminde, tuhaf bir konu. Nereden baksanız yorucu.

Sabırlar diliyorum...

NEREDEN NEREYE

Kutsal Bedenden Günahkâr Bedene

İnsanlık tarihi boyunca bedenler, **günahkâr beden** ve **kutsal beden** olarak farklı muameleler görmüştür. İktidarın tutumunu sergileyen bu zihniyetin arkeolojik izlerini tarihte, sanatta, mitolojide, yazılı kaynaklarda net olarak görebilmekteyiz. Buna da basitçe **cinsellik** deriz. Arkeolojide cinsellik içeren bir obje bulunduğu **erotik sahneli** der geçeriz. Ancak tarih boyunca var olan cinsellik bu kadar basit bir olgu değildir. İçinde erilin gücünü, yüceltilmesini, iktidarı, dışilin dışlanmasını, baskılanmasını, metalaştırılmasını ve nihayetinde şeytanlaştırılmasını, ötekilerin yok sayılmasını ve lanetlenmesini taşır ve aslında bunlar tümüyle iktidarın tutumunu yansıtır. Tarihin sessiz kalan, üstü örtülen, konuşulmayan, aslında çılgık çılgıca bağırın, güya gizli kısmıdır cinsellik.

Mağaraların kuytularından çıkıp, sarayların has odalarında yaşanmıştır cinsellik. Karanlığı aydınlatan kandillerin üzerine çizilmiş, kimi zaman duvar resimlerinde renklenmiş, çoğu zaman bir keramiğin üzerini süslemiş, taşlara kazınmış, duvarlara resmedilmiş, muskalar yapılmış, her zaman en “edepsiz” mitlerde dillenmiştir, iki kişi arasında yaşanması gereken cinsellik.

Birleştirici ilişki, binlerce kişiyi ayırmış, kutuplaştırmış, ötekileştirmiş, köleleştirmiş veya hükmetmiştir. Zaman ilerleyip toplumlar oluştuğça, dinler, tanrılar, tanrıçalar ve tanrı ortaya çıkınca, her seferinde bambaşka anlamlar kazanmış, evrilmiş,

devrilmiş, cezalandırılmış veya kutsallaşmıştır cinsellik. Merkezi kontrolün, iktidarın zirve yaptığı kimi dönemlerde, tahterevalli misali bedenler iktidarsızlaşmıştır. Veya tam tersi...

Bize yeni gibi gelen pek çok tabu ya da fantezinin geçmişinde çok ama çok eskilere dayanır. Günümüzde aşırı gözüyle baktığımız kimi kavramlar antik zamanlarda oldukça normal görülmektedir. Veya doğal olan cinsel yaşam, bazı dönemlerde ölümcül suç olarak karşımıza çıkmaktadır. İktidarın tutumuyla birlikte bedenler ve zihinler şekillenmiş, cinsel roller dağıtılmış, cezalandırılmış, ödüllendirilmiştir.

Sümer ve Babil döneminde, tanrılar onuruna tapınaklarda yapılan “kutsal seks”, çağımızda akıllara durgunluk verecek bir kavramdır. Her ne kadar günümüzdeki kimi toplumlarda da kişisel gelişim veya cennet vaadi ile kandırılmış insanların olduğu seks kültürleri, tarikatlar olsa da eskiçağlarda var olan, kutsal evlilik adı altında “tapınaklarda yaşanan seks”, kutsal bedenler apayrı bir boyuttadır.

Bir nevi tuhafıklar tarihidir bahsi geçen konular: Cinsellik ve insanlar, eril iktidarın hizmetindedir. Antik dünyanın Yedi Harikası'ndan biri olan piramitlerden, en büyüğünü inşa ettiren, dönemin büyük hükümdarı, ünlü firavun Keops'un, kızını geneleve vermesi gibi...

Parayı bulan, paragöz Lydialı kızların çeyiz parasını biriktirmek için tapınaklarda fahişelik yapması gibi...

Roma İmparatoru Cladius'un eşi Messalina'nın, her gece kırık değiştirerek halkın arasına karışıp cinsel arzularını bastırmak için ilk bulduğu erkekle yatması gibi... ve bir gecede yirmi beş erkekle birlikte olarak kendi rekorunu kırması gibi...

Hayvan dışkısı ile doğum kontrol yöntemleri, aşk büyüler, seks tılsımları ve daha nice niceleri...

Ya da tam tersine, öyle bir dönem hayal edelim ki yemek masaları ve piyanoların bacakları uzun örtüler ile kapatılsın,

zihinlerden cinsellik geçmesin diye... Evlerdeki kediler, köpekler ve hatta hayvanat bahçesindeki hayvanlara insan kıyafetleri giydirilsin, arzu uyandırmasınlar diye... Göğüs kelimesinin kullanılması bile yasaklansın, tavuk göğsü değil tavuk boynu denilebilsin, müstehcen imaların kaldırılması amacıyla, kutsal kitap İncil tekrar yazılsın, kadınların kıyafetleri asla vücudu göstermeyecek şekilde dev etekler ile saklansın, cinsel birliklik esnasında altta bir açıklık bulunan iç çamaşırları kullanılsın. Ve daha niceleri...

Bahsi geçen Viktorya Devri'nin en büyük ve en ağır suçu cinselliktir. Kraliçe Viktorya'ya göre, ilk günah "Havva'nın Âdem'i baştan çıkarmasıdır. Çözüm olarak, cinselliği "yok" sayan Kraliçe Viktorya, konu ile ilgili olan her şeyi suç olarak görür. Günahkâr bedenler kontrol altına alınır. En azılı suçlular da kadınlardır. Eril iktidar bu sefer kadın olan kraliçenin zihnindedir. İnsanlığın en eski ve sürekli günah keçisi elbette Havva'dır. Tüm günahları başlatan suçlu kişi, yani kadın ve elbette cinselliktir. Şu ünlü keçi, mitolojilerde sık sık karşımıza çıkacak, doğaldan kutsala, kutsaldan şeytana dönüşecektir.

Öte yandan heykelleri dikilen, adına tapınaklar inşa edilen eşcinsel bireyler, kimi dönemlerde lanetli alametler, kökü kurutulması kavimler olarak görülmüş, ötekileştirilmiştir. Dönem dönem, başlarına taşlar yağmış, yer yarıp içine girmişlerdir.

Biz burada kadını, erkeği, ötekileri; erdişiyi, *hermaphrodite*'yi, eşcinselliği, fahişeliği ve tarih boyunca insanlığın cinselliğe bakış açısını, eril iktidarın tutumu ile "*ne varsa eskilerde var*" diyerek, **terbiyesiz** ve **sansürsüz** anlatacağız. Nasıl terbiyesiz, nasıl sansürsüz dersenez...

Yemeklerin kıvamını artırmak veya sosuna lezzet katmak için meyane veya terbiye yapılır. Meyanenin ana malzemesi eşit miktarlarda yağ ve unun kavrulmasıdır. Terbiye ise sıvı ile şişirmek anlamına gelir. Yemeği pişirmeden önce malzeme süt,

su, yağ gibi sıvılarda bekletilir. Mesela buğdayın şişirilmesi için suda bekletilmesi de terbiyedir.

Sansür kelime anlamı olarak, Latince “*censura*” ahlak denetimi, ayıplama anlamına gelen, “*censere*”, yargulamak, kınamak fiilinden türemiştir. Roma döneminde, halkın sosyal hayatını da denetleme görevi olan memurlara “*ensor*” denilirdi. Romada düzeni bozacak “aile içi”, ahlaki veya kamusal her şey censorlar tarafından düzeltilir, kontrol edilirdi. Bir nevi ahlak bekçiliğiydi yapılan...

Bizse hiçbir şeyi şişirmeden, sulandırmadan, su katmadan, değiştirmeden terbiyesiz bir şekilde ve yargılamadan, ayıplamadan, kınamadan sansürsüz olarak anlatacağız.

Olduğu gibi...

Elveda Cinsellik (mi?)

Eril, Dişil ve Ötekiler başlığı altında olan çalışma şu sayfaya kadar neden cinsellik içeriyor? Niçin tuhaf konulardan bahsediyor? Günahkâr bedenlerin kontrolünü sağlayan, eril iktidarın tutumunu, toplumların, insanların davranışlarını net bir şekilde, işte bu tuhafliklarda, cinsellikte görebildiğimiz için uzun uzadıya açıklanacak. Kadında, erkekte ve tüm ötekilerde...

Tarihin kimi dönemlerinde bedenler ve cinsellik kutsanırken, kimi dönemlerinde ise yasaklanmış, kısıtlanmış, amansızca cezalandırılmıştır. Ardı ardına sorular sorabiliriz burada; yasaklar insanları bedenlerinden uzaklaştırmış veya tam tersine itici güç olarak yakınlaştırmış mı? Yasaklamalar neden, nasıl ve kimler tarafından yapılmış? Cevaplar elbette yine tarihte saklıdır.

En eski zamanlardan bu yana, *yasa koyucular*, insanların cinsel hazları nasıl yaşayacaklarına dair sınırlamalar getirmeye çalışmışlardır. Yasa koyucular kimi zaman imparatorlardır, kimi zaman tapınak görevlileri, kimi zaman da karşı komşudur... Koskoca imparatorun, üzerine hiç vazife olmayan komşu teyzeye kadar geniş bir yelpazededir bu yasa koyucular... Kimi zaman sağ omzumuzda, kimi zaman da sol omzumuzdadır bu denetleyiciler.

Geçmişin deneyimleri, günümüz konularının, sorunlarının veya özgürlüklerinin kökenini aydınlatılabilir. Ancak aydınlatılması en zor konu ve dönem, karanlık Ortaçağ'da yaşananlar ve dönemin cinselliğe karşı garip tutumudur. Ortaçağ, belki de tari-

hin en sıkıntılı olaylarının yaşandığı kaotik zaman dilimlerinden biridir. Savaşlar, kıtlıklar, salgın hastalıklar, doğal afetler bir yana, bu döneme damgasını vurmuş olan cinsel baskılar ile hayat iyice yaşanmaz hale gelmiş olmalıdır. Çok tanıdık bir çağ aslında...

Kitabımız Eskiçağ zaman diliminde, cinsiyetlere, cinselliğe, iktidarların, toplumların bakış açısının, eril iktidarın tutumunun mitler ve efsaneler ile yaşama yansımasıdır. Sentez yapabilmek için de Ortaçağ'ın cinselliğe ve kadınlara karşı acayip tutumuna, satırbaşları ile göz atmak gerekir.

Erken Ortaçağ'ın ahlak polisleri, din adamlarıdır. Tabular, bir tür "karantina eylemleri"dir. Toplumunu, bedenlerden, günahlardan olabildiğince uzak tutarak, cehennemden kurtuluşa giden yolu öğretirler, cezalar ve yasaklar ile... Karantina uygulanmış bedenlere verilen tek izin ise; elbette "meşru seks"tir ama onun da sert sınırları vardır. Evli eşlerin yatağındaki ilişki pozisyonları, sıkı takip altına alınır! Tek bir pozisyona izin vardır: Misyoner pozisyonu, erkeğin üstte olduğu pozisyon. Kadının üstte olduğu pozisyon ise ölümcül günahlardan sayılır. Daha sonra anlatacağımız, Âdem ve ilk eşi Lilith'in ayrılık sebebi de zaten budur...

Girilen ilişki, meşru olsa dahi, yeri ve günü de önem taşır. Haftanın günlerinden sırasıyla çarşamba, cuma, cumartesi ve pazar günlerinde, Paskalya perhizlerinde ve onu takip eden haftalarda, Noel'den önceki ve sonraki birer ayda ve diğer bir sürü kutsal günde ve elbette kadının hamilelik, emzirme ve adet dönemlerinde eşlerin cinsel ilişkiye girmesi yasaklanır.¹ Gündüz vakti asla ilişkiye girilmez ve eşlerin birbirlerini görmesi zaten yasaktır, kandiller söndürülmüş olmalıdır.

Mümkün mü tüm bu kısıtlamalara uyabilmek! Hata yapan kişi, yani kuralları hiçe sayan kişi ve hatta "hayal eden" kişi, koşu koşu günah çıkartmaya gider. Günah çıkarma ritüelinde itirafı

¹ Berkowitz, 2020, s. 141.

dinleyen papaz, ceza kılavuzuna başvurarak her günaha belli bir ceza verir. Her türlü cinsellik kirli ve kirletici iken bazı eylemler diğerlerinden daha da fenadır. Kazıklarda yakılan veya testislerinden asılan eşcinsel erkekler gibi. Edepsiz rüyadan, mastürbasyona, zinadan, eşcinsel ilişkiye kadar tüm günahlara kademe kademe artan cezalar uygulanır.

Önemli bir husus; cezaların, ilişkiye zorlansın ya da zorlanmasın, iffetsizlikle suçlanan kurbanlara, özellikle diş kurbanlara rahat yüzü göstermemesidir. Tecavüz suçlamasında bulunan bir kadının yeterince delil sunması beklenir; kadının tecavüzü derhal bildirmesi ve komşuların çığlıkları duyması gerekir. Komşuları diyoruz, çünkü kadın ya tarlada ya da evde olmalıdır, her ikisinde de komşulara yakındır. Buralar dışında, yanında erkek olmadan zaten kadın ne yapar! Mağdur aynı zamanda “rıza göstermediğini”, mümkün olan her şekilde karşı çıktığını ve direndiğini kanıtlamak zorundadır. Çünkü tecavüzde, kadın “daha güçlü bir tepki verebilirdi” bahanesiyle cezalandırılır. Eğer tecavüz hamilelik ile sonuçlanırsa, kadın kesinlikle suçludur. Çünkü hamileliğin sebebi olan “iki tohum” kuramına göre, gebelik ilişkide kadının da zevk almasıyla gerçekleşir, demek ki rıza vardır, demek ki suçlu kadındır...

Hemcins ilişkiler ise tabii ki şeytanidir. Dönemde, kadınlar arası ilişki esnasında, kadının vajinasından yavaş yavaş penis çıktığına inanıldığı için vajina dikilip, kapatılır. Tedavi etme denemeleri de yapılır; vajinaya tazyikli su sıkılarak uygulanan bu yöntemin sonuçları olumludur. Kadın asla ve asla bir daha başka kadına yanaşmaz, aklından bile geçirmez!

Dönemde, sanattan tümüyle soyutlanan cinsellik konusundaki veriler, tarihsel kanıtların çoğu, kilise veya mahkeme kayıtlarına dayalıdır. Okuma yazma oranı düşük halk, kaydı tutulmayan gerçek hayatta sürekli bu şekilde mi yaşamaktaydı? Kayıtlar genellikle günlük gerçeklikten uzak, kasvetli bir tablo

çizerken, gerçekte halk ne yaşamıştır? Elbette, sonuç, baskının bir neticesi olarak, cinselliğın zirve yapmasıdır.

Ortaçağ'da vibratör kullanımının arttığına dair belgelere rastlamak mümkündür. Kaynaklara göre “Eğer yetişkin bir erkeğın cinsel organına benzeyen herhangi bir alet satın alır ve kullanırsanız, günahlarımızdan arınmanız için beş yıl hücre cezasına çarptırılırsınız.” Satın almayın denildiğine göre satılan bir nesnedir ve ayrıca ölüm cezası olmaması da ilginçtir. Halk tabakasından insanların vibratör alacak maddi imkanları olmadığı için hamurdan vibratör yapıp pişirdikleri de bilinmektedir.

Baskıların getirisiyle ilişkilerin artması sonucu, hamilelikten korunma yöntemleri üst boyutlara ulaşır, çünkü doğum kontrolü yasaklanmıştır. Yasaklanınca geleneksel bilgiler ebeden ebeye gizli olarak aktarılmıştır. Ebeler çeşitli yöntemler tavsiye etmektedir; vücut ısısı ile yumurtlama zamanı tespiti, geri çekilme yöntemleri bu dönemde çok önemsenir. Rahim içerisine bazı maddeler yerleştirilmeye başlanır, pamuk gibi, hayyan dışkısı gibi. Veya kadın geceden vajinasına soğan, sarımsak sokar sabah kalktığında koku yoksa riskli günündedir gibi...

Ebeler ve şifacılar, günahı örtbas etmeleri, şifalı yöntemlere başvurmaları sonucunda, cadı olarak damgalanırlar. Üstüne üstlük yüzyıla damgasını vuran veba salgınında, bu kadınlar çeşitli tedavi yöntemleri uygulamışlardır. Dolayısıyla “bilge kadın” tehlikeli bir obje haline gelmiştir. Halbuki eril iktidar, onlara, kadınlara susması tembihlenmiştir, kız seslerinin çıkmasına.

“Kadınlara ağızlarını kapasınlar. Çünkü onların lafa karışmalarına izin verilmemiştir. Yasanın bildirdiği gibi bağımlı olsunlar. Öğrenmek istedikleri bir sorun varsa, evde kocalarına sorabilirler.”²

² İncil, I. Korintoslular 14:34.

Ünlü kitap *Malleus Maleficarum*'un yazarlarından Kramer'e göre³ “*Ebeler kadar kimse Katolik inancına böylesine zarar vermemiştir.*” Dolayısıyla, bilge kadınlar, ebeler ve şifacılar, şeytanla seks yapan “büyücü” kadınlığa terfi edip, cadı olurlar! Bunca yaşanan sıkıntının, toplumsal felaketlerin sonunda sebebi bulunmuştur: Kadın!

Musibetlerin sebebini, taşkınlığa ve bedensel suçlara bağlamak en eski huyudur **insanoğlunun**. Böylece, günah işlenmesini destekleyen ve çözümler bulan ebeler baş düşman olur. Binlerce genç kızın katledildiği, yüzlerce yıl süren cadı avları başlar. İktidarın kontrolünde mahkemeler kurulur. Cadılık davalarına bakan hakimler ve papazlar, zanlının şeytanla yaşadığı cinsellik dolu hikâyeleri, ağızlarının suları akarak dinlerler. Zorla ve işkence ile var olmayan hikâyeleri mecburen itiraf eder zavallı kızlar. Cadılar sadece büyü yapanlar değil, dünyayı mahvetmeye kararlı ve şeytanla işbirliği yapan sapkın kişilerdir. Şeytan cadı sözleşmesi kanla yazılır ve cinsellikle imzalanır. Cadı avında kullanılan ana kaynak, *Malleus Maleficarum* kitabı, cadıları suçlama, işkenceden geçirme ve infaz etmenin püf noktaları hakkında kapsamlı bir kılavuzdur. Kitaptaki kadın tanımına göre;

“Kadınlar, kusurlarından ilki olan akılsızlıklarından ötürü yazgılarına karşı çıkmaya daha eğilimlidir; ikinci kusurları aşırı tutkularıdır. İntikamlarını büyücülük aracılığıyla almak istiyorlar. Bu nedendir ki, kadınların çoğu cadıdır.” Artık kötünün bir cinsiyeti vardır ve bu da kadındır.

İflah olmaz bir kadın düşmanlığı içeren kitaba göre; her türlü büyü, kadınlardaki dinmeyen tensel şehvetten kaynaklıdır. Cadılar her şeyden önce tehlikeli “penis avcıları”dır. Kitap,

³ *Malleus Maleficarum*, on beşinci yüzyılda, iki rahip tarafından yazılmış, üç bölümden oluşan, “Cadı Çekici” anlamına gelen bir kitaptır. Kramer-Sprenger, 2018, Artes Yayınları.

bir seferde otuz penis saklayan cadılardan bahseder ve ayrıca, cadıların topladıkları penisleri, kuş yuvalarında sakladıkları ve onları tahılla beslediklerini anlatır. Cadılaştırılan kadın, iyice canavara dönüştürülür, böylece korku ile beslenen insanlarda, kurbanın suçluluğuna ilişkin inanç artar.

Malleus Maleficarum kitabında klitoris “şeytan memesi” olarak tanımlanmıştır. Şeytanla anlaşma yapan cadılarda ortaya çıkan bir memecik olduğunu ileri sürmektedir, dolayısıyla klitoris cadılığın net bir kanıtıdır. Her kadında var olan bir uzuv olsa da... Yakalanan cadının masum olduğundan şüphelenen görevli, yargıç bile olsa suçludur. Çünkü bu durumda yargıç da büyülenmiş sayılır. Cadıları itiraf ettirme yöntemlerinden biri tacizdir. Devamında halkın önünde soyulan ve gerekli yerleri tıraşlanan cadıların vücudunda aramalar yapılır. Kalabalık coşarken, cadıların gizli yerleri özenle, kesilip biçilerek incelenir. İtiraf ve işkence faslını atlatılabilen cadı adayı, özenle diri diri yakılır. Şeytan ile gerçekleşen cinsel beraberliği ve detaylı hikâyelerinin anlatımı, gösterinin esas çekici kısmıdır. Yazması ve okuması dahi iç karartırken, çığlıklar atan coşkulu kalabalık bu işkenceleri zevkle seyreder. Günah keçisi bulunmuştur.

Başta da dediğimiz gibi, savaşlar, kıtlıklar, veba salgını gibi “*Felaketler Yüzyılı*” olarak anılan Ortaçağ zaman diliminde, cadı avlarının başlaması dikkat çekicidir. Toplumsal çöküşten dolayı “iktidar” asla suçlu değildir ancak suçluyu bulup cezalandırmakta uzmandır. Zaten tüm doğa olayları, salgınlar, günahkâr bedenlerin toplumlara yansımaları, ilahi güçlerin, doğanın seslenişidir. İktidar ve insanlar kurtulmak istedikleri kötülükleri, bir kişiye aktarır, ona ızdırap çektirdikleri takdirde arınacakları şeklinde bir çözüm bulurlar. Bu durum psikolojik bir rahatlama ihtiyacıdır ve toplum, kendini güvende hissetmek için günahların kefareti olan bir kurbanı ihtiyaç duyar. Kurban genelde en zayıflar arasından seçilir. Kadınlar da bunun için biçilmiş kaftandır.

Bu bağlamda bir tabu ve kötülük nesnesi olarak görülen kadın, şeytanın işbirlikçisidir. Şeytan genellikle keçi görünüm-
lüdür, bir nevi keçi insan görüntüsündedir. Aynı eskiçağlarda
görülen keçi adam *satry*'ler gibi.⁴ Ancak o zamanlar *satry*'ler,
sadece keçi görünümüdür, “günah keçisi” değil, doğanın bir
parçasıdır...

Peki cadıların hepsi yakalandı mı? Korkunç cadılar, bizim
çocukluğumuzda da vardı. Hansel ve Gratel masalında ateşe
atılıp yakılan bir cadı vardı örneğin, Pamuk Prenses'in ondan
daha güzel olduğunu duyduğu için, kalbini avcıdan getirmesini
isteyen kraliçe de cadıydı, hatta bazen saçlarımız bile cadı gibi
olurdu. Şimdiki çocukların hayali ise kız erkek karışık eğitim
veren ünlü cadı okullarına gitmek, Harry Potter, Hermione
gibi, Wednesday⁵ gibi...

Eskiçağda neler yaşandı da Ortaçağ'da bu “travmatik” cin-
sellik anlayışı ortaya çıktı? Yoksa başlı başına Ortaçağ fantezisi
olup sadece Eskiçağ'ın izlerini mi taşıyordu? Ortaçağ'ın “tuhaf-
lıklar tarihi”nde yaşanan hiçbir şey yeni değildir; her davranı-
şın, bir tarihi, geçmişi vardır. İnsanın tarihsel yolculuğunda, az
da olsa, ipuçları bulmak mümkündür. İnsanlık tarihinin en çok
tartışılan konularından biri olan cinsellik algısının, cinsiyet rol-
lerinin, cinsiyetler arası ayrımın, mitlerin de etkisiyle, inanışla-
ra, yasalara, kurallara, nasıl nüfuz ettiğini ve toplumda nasıl bir
dönüşüme yol açtığını göreceğiz ya da tam tersi iktidarın, ku-
ralların toplumsal dönüşümlerin mitleri nasıl değiştirdiğine...

4 Antik çağlarda *satry*'ler şenlik alaylarında yer alan kır cinleridir. Arkeolojik
eserlerde genellikle gövdelerinin belden üstü insan, belden aşağısı at ya da
keçi biçiminde olan, keçi boynuzlu, toynaklı, sivri ve uzun kulaklı, uzun
at kuyruklu idiler. Şehvetli ve cinselliğin doğallığını simgeleyen *satry*'ler
genelde göze çarpan erekte penisleri ile tasvir edilmişlerdir.

5 Bilim çağının getirdiği yenilikler ile, cadılar ve onların yanı sıra, vampir,
siren, kurt adam ve gorgonlar da artık “karma” eğitim veren okula gidebil-
mektedir.

İktidar- İktidarsızlık

En başa dönecek olursak; Eskiçağlarda, kendi “ilkel doğası”nda yaşayan kadın ve erkek, ilkel doğasını terk edip, kültürlenme olgusuna girdiğinde ne doğa kalmıştır ne de kadın. Yeni hayat düzeninde kadın, uygarlığın hedeflediği şekilde “mahkûm” edilmiştir.

Neolitik Devrim ile, “uygarlık” denilen yeni dünya düzeninde roller belirlenmiştir. Mülkiyet ve tarımla birlikte, ev yapımını, toprağı işlemeyi ve evcilleştirmeyi başarı olarak gören bu yeni düzen, duvarlarla kapatılan mahkûm kadın bedeni üzerine inşa edilmiştir.

Uygarlıkla birlikte, artık ormandaki ağaç, ağacın yapraklarını sallayan rüzgâr, kenarından akan suyun ruhu yerini yavaş yavaş ormanın tanrısına bırakır. Dağlar, denizler, gökyüzü artık tanrısal güçlere teslim edilir ve onların iktidarındadır. En tepelere, ulu dağlara, o tanrılar ve tanrıçalar için evler inşa edilir. Doğa ruhları tanrı olmuş, tapınaklara taşınmıştır. İlahi iktidar, tepeden bakıp insanları kontrol edebilmektedir. Bir de vekil atar iktidar kendisine: Kral.

Medeniyetlerin oluşumuyla, iktidarı elinde tutan “baba” düzen, uygarlık sürecinde rolleri dağıtırken, kadına adaletli davranmamış, kadını yok saymıştır. Güya kutsanan kadın, “ana” kavramından öteye gidememiştir. Irkın devamını sağlayan evlilik, erkeğin devlete ve topluma karşı sorumluluk alanına girmektedir. Kadının bu kurumdaki sorumluluğu ise, erkeğin soyunu devam ettirecek olan “oğullarını” doğurmaktır.

Gündelik ve eril söylemlerde “biz”ler genellikle güçlüyü, hükmedeni, buyurani, kısacası ortak erkek imgesini; “öteki”ler ise zayıf cinsi, güçsüz olanı, ezilebilir olanı, himayeye muhtacı, ya da tersine ezilmesi kolay olanı tanımlar. Biz ve ötekiler ideolojisinin kurucu yapısı çoğunlukla aynıdır. “Biz”in öznesi veya “öteki”nin öznesi değişebilir ama bu ilişki biçimi değişmez.

Düzeni düzenleyen eril iktidar ne yapar eder, kadını ve ötekini düzenden atar. Akılları karıştıran, düzeni bozan, iktidarı tehlikeye sokan kadını, ötekini dışlar.

Foucault, iktidarın bedenlerde yazıldığıının, bedenlerin yönetimi (bio-iktidar) sayesinde, iktidar ilişkilerinin bedenler üstünde tarihsel bir kültürün inşasını mümkün kıldığıının altını çizer. Eskiçağ kültürü, erkek olmanın ve eril iktidarın “altın çağları”dır. Cinsiyet rollerinin net biçimde belirlendiği bu kültür, kendisinden sonraki uygarlık sürecini de derinden etkilemiş, günümüz sosyal yapısının temellerini inşa etmiştir. Batı dünyasının kendi medeniyet tarihlerinin öncülerinden birisi olarak kabul ettiği Eskiçağ kültürü, kadının ve ötekilerin net biçimde dışlandığı bir dönemdir.

Eskiçağ inancının temelinde yatan “eril iktidar”, dini metinlerin yardımıyla, yasalarla, toplumsal yaptırımlarla oluşturmuştur. Baş tanrı Zeus, dağlara kurulmuş sarayında, insanlara tepeden bakmaktadır. Kurallar ve çerçeveler nettir. Yardımcı tanrılar ve tanrıçalar da hizmet halindedirler bu yüce eril iktidara. Tanrıçaların aşk ve güzellik için yaratılmış olanı dahi, *Aphrodite* bile, Zeus’un kesilen kutsal testislerinden doğmuş, aşkı ve hazzı denetleyen, eril iktidarının koruyucusudur. Kimi tanrıça baba Zeus’un aklıdır, zihnidir, kimi doğayı, doğallığı denetleyendir, kimi evliliğin, ocağın, “baba ocağı”nın koruyucusudur. İlahi varlıklarla birlikte insan da bu düzenin uygulayıcısıdır. Düzeni yazan, çizen eril iktidar, işine geldiği gibi, kadını ve ötekileri bu düzenin dışına resmetmiştir.

Kadın, haddini ve yerini bilmelidir. Hesiodos'un oğluna verdiği nasihatlerden oluşan *İşler ve Günler* adlı eserinde bu iktidarın içinde, kadının sosyal yaşamına dair verileri, yansımalarını bulmak mümkündür.

"Bir evin olsun, bir karın, bir de öküzün. Karını parayla satın al ki gereğinde yürüsün öküzün ardından..."

Öküz katındaki, hatta ardındaki kadın üstüne üstlük kirli- dir, lekelidir: *"Bir kadının yıkandığı suda, bir erkek yıkanma- malı hiçbir zaman. Bundan da kötülük gelir, bir zaman için de olsa..."*⁶

Kirli, musibet kadının, yaratılış metinlerinde, zavallı Âdem'i nasıl baştan çıkardığı, önceden hiçbir günaha, kötülüğe bu- laşmayan erkeğin, kadının yaratılmasıyla nasıl günahkâr ol- duğu net bir şekilde belirtilmiştir. O gün bugündür kadın, üzerine dikte edilen hayatı yaşamaya mahkûmdur, Âdem bir kez daha cennetten, iktidardan kovulmasın diye artık susma- lıdır. İktidarı garantiye almak için kadınlar ve tüm ötekiler "iktidarsız"laşmalıdır.

Halbuki onca tedbir alınmıştır, tasarlanmıştır yaratılmadan önce; *"Tanrı Âdem'in karısı Havva'yı kaburga kemiğinden ya- ratmıştır. Bunu yaparken O şöyle konuşur: Kadını erkeğin ba- şından yaratmayacağım, çünkü o zaman başını kendini beğen- miş bir gururla taşıyabilir; gözlerinden yaratmayacağım, çünkü şehvetli bakışlara sahip olabilir; kulaktan da yaratılmayacak, bu da onu ukala yapabilir ve ağzından da yaratılmayacak, yoksa geveze olur; elinden de yaratmayacağım, öyle yaparsam başka- larının işlerine karışabilir; ayak ise hiç olmaz, sağda solda sürte- bilir. Elbiselerinin altında ve insanın bakışlarından uzakta olan kaburgadan yarattı tanrı kadını. Çünkü kadının süsü, sessiz çe- kingenliğinde ve ev ortamının mahremiyetinde yerine getirdiği*

6 Hesiodos, *İşler ve Günler, Hesiodos Eseri ve Kaynakları*, TTK Yayınları, (çev. S. Eyübođlu- A. Erhat), 405-408; 753-755, 1983.

*görevlerinin ona verdiği mutluluktur.*⁷ Kadının varoluş sebebi budur...

Kuşkusuz mitoslar ve efsaneler, onları dinleyip yayan halk için felsefi temalar değildir. Ancak onlar için sadece bir meşgale, bir eğlence oldukları da söylenemez. Dini folklor hep bir ders verir, mesaj içerir. Bu mitos ve efsaneleri dinleyince, her yönüyle insanın varlık sebebini, yönetici kesime, ilahi varlıklara karşı görevlerini görürüz; bilinçli ya da bilinçsiz sonunda onların verdiği mesajın şifresi hep çözülür ve özümser. Zihnimizin baş köşesinde yerini alır.

Peki ya öncesinde nasıldı? İktidarın söylemleri beyinlerimize kazınmadan evveline, ne yönetici, ne uygarlık, ne tanrı, ne tanrılar olmadan öncesine yani en başa dönelim...

İlk insanlara bakacak olursak; bu bölüm, aslında insanlık tarihinin en uzun dönemidir, ancak burada yazdıklarımız kısaltılmış, binlerce, milyonlarca yılın üç beş sayfaya sığdırılmış halidir. Beklenen tuhaf tarihe, hikâyelere elbette yazının icadı ile başlayacağız, şimdilik mağaralardayız.

7 Zingsem, 2007, s. 61-62.